

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

РЕКТОР ІДГУ

Я.В. КІЧУК

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАННЯ, ВИВЧЕННЯ ТА
ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ІДГУ

Розглянуто та затверджено на
засіданні Вченої ради ІДГУ
протокол № 7 від «14»березня 2024 р.

Ізмаїл 2024

Загальні засади

1.1. Концепція вивчення іноземних мов у Ізмаїльському державному гуманітарному університеті (ІДГУ) розроблена з урахуванням Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти для вирішення нагальних освітніх потреб у підготовці майбутніх фахівців задля їх подальшої дієвої міжнародної професійної мобільності в рамках Європейського простору вищої освіти, а також тісної співпраці студентів не лише в освітній діяльності, а й у галузі науки, культури та дозвілля.

Вивчення, викладання та використання англійської мови в ІДГУ здійснюється відповідно до «Концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти», розроблених Міністерством освіти і науки України в партнерстві з Британською Радою в Україні, основних принципів законопроекту «Про застосування англійської мови в Україні», рекомендацій Ради Європи з мовної освіти від 22 травня 2018 року щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя, «Методичних рекомендацій щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України», затверджених наказом МОН 25.07.2023 р.

Концепцію також розроблено й з урахуванням Проєкту концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти, згідно з яким до 2025 року випускники українських університетів матимуть рівень володіння англійською мовою, що дозволить їм повноцінно й адекватно брати участь в освітньому та професійному житті як на національному, так і на міжнародному рівні (випускники всіх рівнів мають володіти англійською мовою на рівні не нижче B2).

1.2. Керуючись вищезгаданими нормативними документами, Концепція розвитку викладання, вивчення та використання англійської мови в ІДГУ має на меті комплексне вдосконалення процесу викладання англійською мовою навчальних дисциплін на всіх рівнях вищої освіти, зокрема англійської мови (АМ), англійської мови за професійним спрямуванням (АМПС), ділової англійської мови (ДАМ), комунікативного курсу англійської мови (ККАМ), фахових дисциплін англійською мовою викладання (ФДАМ), активізацію використання англійської мови поза

освітнім процесом – під час проведення наукових досліджень та апробації їх результатів, підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу, взаємодії з зовнішніми стейкхолдерами та громадськістю загалом тощо.

1.3. Для визначення цільового рівня володіння англійською мовою в Концепції якісного вивчення, викладання та використання англійської мови в ІДГУ використовується стандартна рамка, визначена Загальноєвропейськими рекомендаціями з питань мовної освіти:

- елементарний користувач (A): A1 – інтродуктивний, A2 – середній;
- незалежний користувач (B): B1 – рубіжний, B2 – просунутий;
- досвідчений користувач (C): C1 – автономний, C2 – компетентний.

1.4. Концепція розвитку викладання, вивчення та використання англійської мови в ІДГУ узгоджена із Корпоративним стандартом наукової діяльності співробітників Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Стратегією розвитку Ізмаїльського державного гуманітарного університету (на 2021-2027 рр.), Стратегією інтернаціоналізації Ізмаїльського державного гуманітарного університету на 2024–2028 роки.

1.5. Успішність реалізації Концепції розвитку викладання, вивчення та використання англійської мови в ІДГУ контролюється за допомогою виконання плану заходів її імплементації із залученням всіх зацікавлених сторін (адміністрації, завідувачів кафедр, викладачів, здобувачів, зовнішніх стейкхолдерів).

2. Формування культури якісного викладання, вивчення та використання англійської мови в ІДГУ

2.1. Англійська мова та її розвиток є частиною узгодженої загальної корпоративної культури ІДГУ, вибудованої на спільних підходах (лідерство, інноваційність, креативність, добросесність, застосування інноваційних освітніх технологій) та відповідних принципах (відкритість, демократичність, рівний доступ, справедливість (однакова винагорода за рівний обсяг виконаної роботи), відзнака/винагорода за ініціативність/інновації тощо).

Формування культури якісного викладання, вивчення та використання

англійської мови в ІДГУ забезпечує залучення всіх внутрішніх зацікавлених осіб (адміністрації, завідувачів кафедр, викладачів, здобувачів) та чіткого усвідомлення кожною групою зацікавлених сторін важливості активної підтримки цілей, визначених ІДГУ в цьому напрямку, особистих переваг від оволодіння мовою.

Успішному формуванню такої культури сприяють формальний і неформальний дискурс, а саме: офіційна інформаційна кампанія (на сайті ІДГУ, місцевих ЗМІ), конференції, науково-методичні семінари на факультеті української та іноземної філології ІДГУ, які організують профільні кафедри (кафедра англійської філології та світової літератури, кафедра романо-германської філології та методики навчання іноземних мов), флешмоби, ініційовані студентами та викладачами університету, сторінка на фейсбуці кафедри англійської філології та світової літератури (<https://www.facebook.com/groups/1145527122919687>), обговорення відповідних питань на засіданнях профільних кафедр – англійської філології та світової літератури, кафедри романо-германської філології та методики навчання іноземних мов, на радах з якості вищої освіти факультету української та іноземної філології та університету тощо.

2.2. Формування культури якісного викладання, вивчення та використання англійської мови в ІДГУ, забезпечує вертикальна й горизонтальна взаємодія між різними групами стейкхолдерів, а також сприяння формуванню ініціативи з боку здобувачів, викладачів та їх неформальних об'єднань, що супроводжується підтримкою і заохоченням з боку завідувачів кафедр, деканатів, адміністрації вишу.

Вертикальна взаємодія базується на лідерстві й підтримці з боку адміністрації ІДГУ, включення розвитку англійської компетентності до пріоритетних напрямів розвитку вишу, виділенні коштів для фінансової підтримки, стимулюванні викладачів, винагородженні найбільш успішних студентів тощо.

Взаємодія на горизонтальному рівні передбачає координацію та узгодження дій між: уповноваженою особою з наукової діяльності, директором відділу міжнародного співробітництва та розвитку інфраструктури, завідувачами профільних кафедр (кафедра англійської філології та світової літератури, кафедри романо-германської філології та методики навчання іноземних мов), які разом

планують заходи з викладання, вивчення та використання англійської мови задля розвитку інтернаціоналізації у сфері наукових досліджень.

Завідувачі профільних кафедр узгоджують план заходів для студентів із деканами факультетів; викладачами різних кафедр (наприклад, використовуючи парне викладання, дискусійний клуб, організацію та участь у семінарах з розвитку педагогічної та англомовної компетентності); керівниками студентських проблемних груп та наукових гуртків, органами студентського самоврядування ІДГУ.

Для підвищення мотивації студентів до вивчення фахових дисциплін англійською мовою в ІДГУ передбачено залучення зовнішніх стейкхолдерів з метою застосування їх досвіду, зокрема за допомогою:

- проведення опитування та аналізу його результатів щодо переліку необхідних іншомовних професійно спрямованих компетентностей;
- розповсюдження успішного досвіду випускників щодо ролі іншомовних компетентностей у формуванні їх конкурентоспроможності та побудові кар'єри;
- організації гостьових лекцій та рекрутингових заходів, стажування на виробництві/в організації, зокрема з удосконаленням фахової англійської мови;
- активної пропозиції визнання результатів навчання, набутих здобувачами у неформальній і інформальній освіті англійською мовою, в навчальному процесі;
- залучення стейкхолдерів та їх представників до модернізації змісту робочих програм з «Англійської мови», «Ділової англійської мови», «Англійської мови за професійним спрямуванням», «Комунікативного курсу англійської мови» та фахових дисциплін, насамперед тих, які викладаються англійською мовою з метою забезпечення конкурентоспроможності майбутніх випускників ІДГУ.

2.3. Відділ міжнародного співробітництва та розвитку інфраструктури ІДГУ забезпечує умови для розширення зовнішньої академічної мобільності здобувачів шляхом навчання на основі двосторонніх або багатосторонніх угод між закладами-партнерами щодо програм академічної мобільності (без отримання другого документа про вищу освіту), навчання на основі двосторонніх або багатосторонніх угод між закладами-партнерами щодо програм академічної мобільності (з

можливістю отримання двох документів про вищу освіту), проходження мовних, навчальних, виробничих практик тощо; сприяє розвитку внутрішньої академічної мобільності студентів та науково-педагогічних працівників для обміну кращими практиками.

2.4. Декани факультетів забезпечують сталий професійний розвиток науково-педагогічних працівників із залученням сертифікованих тренерів та ресурсів з урахуванням досвіду проєктів Британської Ради, зокрема напрацювань у галузі викладання «Англійської мови», «Англійської мови за професійним спрямуванням», «Ділової англійської мови», досвіду ІДГУ, здобутого в інших міжнародних та національних проєктах.

2.5. Директор бібліотеки ІДГУ сприяє поліпшенню педагогічної логістики, зокрема забезпечує інформування та доступ до міжнародних бібліотек, онлайн платформ з регулярним моніторингом / оцінюванням використання доступу до міжнародних бібліотечних ресурсів, зокрема забезпеченого МОН.

3. Формування англійської комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти ІДГУ

3.1. Вивчення, викладання та використання англійської мови в ІДГУ у своїй сукупності орієнтоване на формування та подальший розвиток англійської комунікативної компетентності на рівні, достатньому для комунікації у соціально-культурній, професійній, академічній та науковій сферах діяльності. Ця компетентність заснована на: володінні англійською мовою відповідно до вимог міжнародних стандартів; умінні будувати свою мовну поведінку в ситуаціях соціально-культурного, професійного, академічного та наукового спілкування, виходячи з цілей ефективної комунікації та з урахуванням принципу діалогу культур.

3.2. На першому (бакалаврському) рівні на вивчення дисципліни «Англійська мова» для здобувачів вищої освіти усіх освітніх програм немовних спеціальностей відводиться 9 кредитів ЄКТС. Семестрова оцінка з дисципліни «Англійська мова» відповідно до «Положення про порядок оцінювання рівня

навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ», формується за результатами накопичених модульних балів під час аудиторної роботи, проміжного модульного контролю та підсумкового контролю.

Для подальшого поглиблення мовленнєвих компетентностей здобувачі вищої освіти ОС «бакалавр» слухають факультативний курс «Англійська мова (рівень B2), а також можуть обрати відповідну вибірккову дисципліну з переліку навчальних дисциплін циклу професійної підготовки, що викладаються англійською мовою.

Випускне оцінювання рівня володіння англійською мовою для здобувачів усіх освітніх програм немовних спеціальностей проводиться у вигляді тестування, розробленого згідно з вимогами Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR).

Для здобувачів вищої освіти усіх освітніх програм другого (магістерського) рівня немовних спеціальностей передбачено вивчення дисципліни «Комунікативний курс англійської мови» як обов'язкової. Цільовий рівень володіння англійською мовою B2+.

Для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти передбачено обов'язкове вивчення дисципліни «Наукова комунікація іноземною мовою». Цільовий рівень володіння англійською мовою B2+ з академічним компонентом.

В основу організації процесу викладання навчальних дисциплін англійською мовою (ФДАМ) покладено рекомендації Ради Європи, за якими як навчання, так і викладання іноземними мовами базується на спільних для всіх країн Європи цілях, змісті і методах, метою яких є досягнення професійного та мовного рівнів, що забезпечують спілкування та ефективність дій майбутніх фахівців у межах європейського простору.

3.3. Формування англомовної комунікативної компетентності в межах АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ, фахових дисциплін англійською мовою викладання (ФДАМ), передбачає таке:

– методи навчання / викладання обираються з урахуванням професійних потреб здобувачів, характеризуються інтерактивністю, студентоцентричністю, сприяють мотивації здобувачів та автономії;

- форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у освітніх програмах дисциплін АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ та ФДАМ цілей та програмних результатів навчання та принципам академічної свободи; активно використовується проєктна робота, яка має наближеність до практичних завдань у професійному середовищі, самостійний розвиток пізнавальних здібностей здобувачів, високий мотиваційний потенціал;
- значна частина часу відводиться продуктивному мовленню; англійська мова використовується 80% часу кожного аудиторного заняття з дисциплін АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ та ФДАМ;
- максимальне використання мультимедійних засобів, аудіо- та відеоматеріалів, використання відеоплатформи TED Talks як ефективного засобу навчання англійської мови;
- застосування мережі Інтернет для створення мовленнєвого середовища та неформальної освіти (сайти для самостійного вивчення англійської мови, дистанційні курси, створення навчальних спільнот у віртуальному середовищі, спілкування англійською в соціальних мережах, взаємодія з штучним інтелектом);
- використання інтерактивних завдань, як різновиду самостійної роботи студентів для прискорення процесів саморозвитку та створення найбільш сприятливого режиму навчання.

3.4. Додатковим джерелом формування англомовної комунікативної компетентності порівняно з опануванням АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ є:

- проведення англомовних заходів (гостьових лекцій, тренінгів, майстер- класів) за участі нерезидентів України – іноземних викладачів, фахівців-практиків, їх залучення до викладання в ІДГУ;
- неформальна англомовна освіта, зокрема опанування відкритих англомовних фахово-орієнтованих онлайн курсів, та визнання її результатів в межах індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів;
- забезпечення доступу здобувачів до закордонних / міжнародних бібліотечних ресурсів, інших джерел академічної та професійної інформації англійською мовою;
- залучення здобувачів до культурно-освітніх заходів, що проводяться англійською

- мовою: конкурси перекладів, англомовний дискусійний клуб, олімпіади, виставки творчих робіт, театральні вистави тощо;
- поєднання освітньої, наукової та інноваційної діяльності, наприклад, організація та проведення студентських науково-практичних заходів (конференції / форуми) англійською мовою;
  - участь у програмах обмінів, стажування і практичної підготовки за кордоном.

4. Створення належних умови для якісного викладання та використання англійської мови в ІДГУ

4.1. До викладання АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ та ФДАМ допускаються науково-педагогічні працівники, які відповідають вимогам обов'язкової професійної кваліфікації щодо володіння англійською мовою на рівні не нижче В2, що підтверджено одним із нижче наведених документів:

- дипломом про вищу філологічну освіту (англійська мова);
- сертифікатом відповідно до Загальноєвропейської рекомендації з мовної освіти з мов країн Європейського Союзу;
- сертифікатом (посвідченням) про проходження довгострокових мовних курсів обсягом не менше 180 годин (6 кредитів ЄКТС).

Додатковим підтвердженням рівня володіння викладачем англійською мовою є наявність міжнародного професійного та мовного досвіду:

- навчання / стажування і викладання англійською мовою в країні ОЕСР;
- участь у міжнародних проєктах, що реалізуються англійською мовою за грантами країн ОЕСР та / або їх об'єднань;
- наявність публікації англійською мовою у виданнях, що індексуються у провідних міжнародних наукометричних базах Scopus, Web of Science тощо.

4.2. Викладання АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ та ФДАМ відбувається на основі розроблених науково-педагогічними працівниками, схвалених кваліфікованими англомовними експертами з числа академічної та / чи фахової спільноти і затверджених вченими радами факультетів робочих програм дисциплін.

4.3. З метою забезпечення якості викладання АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ та

ФДАМ регулярно проводиться анкетування здобувачів вищої освіти. За результатами опрацювання результатів анкетування виявляються недоліки та переваги у змісті та викладанні дисциплін, майстерності викладачів, методичному забезпеченні дисциплін та приймаються рішення щодо удосконалення змісту та методик викладання АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ та ФДАМ та персонального складу викладачів.

Для підвищення англомовної компетентності викладачів в ІДГУ:

- при Центрі неперервної освіти ІДГУ діють курси з вивчення англійської мови;
- проводяться заходи, спрямовані на підвищення професійної кваліфікації та педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників за участі іноземних (англомовних) експертів / науковців / викладачів / тренерів;
- реалізуються програми академічної мобільності персоналу, проєкти міжнародної академічної та наукової співпраці із закордонними закладами вищої освіти та науковими установами;
- забезпечено доступ викладачів до закордонних / міжнародних бібліотечних ресурсів, інших джерел академічної та професійної інформації англійською мовою.

4.4. ІДГУ запроваджує різні форми стимулювання й заохочення науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти до вивчення, викладання та використання англійської мови, зокрема:

- матеріальне заохочення викладачів АМ, АМПС, ДАМ, ККАМ та ФДАМ;
- застосування коефіцієнтів рейтингового оцінювання щодо англомовної активності та досягнень науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти;
- матеріальне заохочення науково-педагогічних працівників за публікацію англійською мовою результатів наукових досліджень, що опубліковані у виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus, Web of Science;
- надання пріоритету науково-педагогічним працівникам та здобувачам вищої освіти з високим рівнем англомовної компетентності у доступі до програм академічної мобільності та інших міжнародних проєктів.

Застосування системи стимулів і заохочень базується на принципах добросовісності, своєчасності, прозорості та справедливості.

Відповідно до положень спільного документу МОН України та Британської ради з удосконалення іноземних мов в Україні «Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти» (затверджено колегією МОН України 2019 року), рекомендацій до її імплементації, передбачені нижченаведені заходи для подолання проблем компетентнісної нерівності вступників, частково або повністю змішаного рівня комунікативної компетентності в академічній групі, проблеми забезпечення ефективного навчання за програмами іноземних мов в Університеті для досягнення цільового володіння іноземною мовою не нижче B2.

5. Перспективи реалізації концепції

Для подальшого вдосконалення системи внутрішнього забезпечення якості підготовки фахівців немовних спеціальностей ІДГУ щодо рівня засвоєння ними програмного матеріалу з обов'язкового освітнього компонента «Англійська мова», посилити контроль за викладанням цього освітнього компонента та підведенням підсумків (екзамен) з його вивчення, зокрема:

Вивчення та викладання іноземної мови для здобувачів першого рівня вищої освіти:

- 1) рекомендувати посилити вибірккові дисципліни з іноземних мов до освітньо-професійних/наукових програм Університету на I та II рівнях вищої освіти;
- 2) вивчити можливість збільшення контактних годин на вивчення іноземних мов в Університеті з метою досягнення визначених компетентностей і реалізації результатів освітньо-професійних/наукових програм за нелінгвістичними спеціальностями, у такий спосіб уможливити дотримання стандартів вищої освіти для досягнення рівня володіння мови B2, C1 (для окремих ОПП) відповідно CEFR (міжнародна шкала визначення рівня володіння іноземною мовою);
- 3) оновлювати програму та методичні рекомендації з підготовки до екзамену з англійської мови;
- 4) оновлювати тестові завдання з англійської мови для здобувачів 4 курсу ОС «бакалавр»;

- 5) проводити розподіл підгруп для практичних занять з іноземної мови з максимальною кількістю 15 студентів, врахувати це при формуванні обсягу навчальної роботи кафедрам іноземних мов;
- 6) посилити роботу неформальної освіти, а саме самостійна робота здобувачів вищої освіти на дистанційних платформах вивчення мови таких як: Coursera, Prometheus, EdEra, Empower Cambridge та ін.;
- 7) застосовувати компетентнісний, інтерактивний та студентоцентризований підходи у вивченні іноземних мов, які сприятимуть автономії, залученню та підвищенню мотивації студентів до навчання;
- 8) практикувати у межах освітніх компонент з іноземної мови підготовку та розв'язання типових задач, тестів, завдань для складання ЄВІ на четвертому курсі для вступу на другий (магістерський рівень), інших видів тестування, вступного випробування;
- 9) дотримуватися принципу неперервності і системності у вивченні та викладанні іноземних мов.

**Вивчення та викладання іноземної мови для здобувачів
другого рівня вищої освіти:**

- 1) визначити володіння іноземною мовою, насамперед англійською, обов'язковою компетентністю для всіх спеціальностей другого (магістерського) рівня освіти згідно стандартів вищої освіти;
- 2) забезпечити підготовку здобувачів II (магістерського) рівня вищої освіти до презентації результатів наукової роботи: участь у наукових конференціях, програмах академічного обміну, консультації з написання доповідей (тез) у рамках виконання завдань робочої програми з англійської мови;
- 3) регулярно використовувати галузеві іншомовні автентичні матеріали (як текстові, так і аудіовізуальні) під час вивчення профільних курсів на нелінгвістичних факультетах (наприклад, викладачів, які мають публікаційну історію іноземними мовами, беруть участь у міжнародних конференціях іноземними мовами), а також у межах студентської дослідницької діяльності

(наприклад, обов'язкове цитування іншомовних наукових джерел у курсових роботах);

Опанувавши курс іноземної мови для другого, магістерського рівня вищої освіти, студенти повинні вміти використовувати іноземну мову для загальних академічних цілей.

6. Управління ресурсами

Основними навчальними матеріалами для всіх курсів іноземних мов за різними рівнями вищої освіти є автентичні матеріали, підручники авторитетних міжнародних видавництв та якісні матеріали для курсів, розроблені викладачами іноземних мов ІДГУ на основі сучасних ресурсів, з урахуванням рекомендацій провідних міжнародних експертів з методики викладання іноземних мов й визнаних міжнародних освітніх агенцій та спілок.

Для підтримки якості навчального процесу необхідно впроваджувати ефективні механізми та підвищувати мотивацію здобувачів вищої освіти до вивчення іноземних мов, зокрема:

- 1) долучати результати неформальної освіти в межах обов'язкових дисциплін;
- 2) активізувати складання іспитів на знання іноземної мови міжнародного зразка;
- 3) організовувати проведення занять з носіями мови, успішними випускниками університету, котрі вільно володіють іноземною мовою;
- 4) сприяти роботі мовних гуртків, факультативів, клубів, хабів тощо.

Запорукою успішного функціонування концепції є продумана стратегія індивідуального та колективного розвитку науково-педагогічних кадрів кафедр іноземних мов, підвищення кваліфікації викладачів, яка включатиме не лише вивчення найкращих практик, обмін досвідом, а й опублікування досліджень щодо застосування компетентнісного, інтерактивного, студентоцентрованого підходів, комунікативно-діяльнісного та інших ефективних методів у вивченні та викладанні іноземних мов згідно з науковою темою кафедр іноземних мов.

Бібліографія

1. Концепція розвитку англійської в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah->

[u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi](#)

2. Корпоративний стандарт наукової діяльності співробітників Ізмаїльського державного гуманітарного університету URL: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/korporatyvnyj-standart_2023.pdf
3. Стратегія розвитку Ізмаїльського державного гуманітарного університету (на 2021-2027 рр.) URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/strategija-rozvytku-universytetu-na-2021-2027-roky.pdf>
4. Bolitho, R. and West, R. (2017). The Internationalization of Ukrainian universities: the English language dimension. Kyiv: British Council. Available from: URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_en.pdf
5. Common European Framework of Reference for Languages: URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
6. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України (від 25.07.2023 року): URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89634/